

Обучение и квалификация на работещите в системата на лова е пътят към успеха

Ловът е най-гревното човешко занимание. В продължение на хилядолетия той е определял отношението на човека към природната среда и животинския свят. Ловецът е съзнавал, че само съвместно с тях може да съществува, опознавайки техните закономерности. Какви са днес измеренията на този гревен спорт? Дали разбираме същността на проблемите му, които изискват познания по биологията, екологията на ловните и защитените видове, по кинологията и оръжезнанието. Познаваме ли ограниченията, наложени от редица конвенции и закони, и от моралните норми, преживяли хилядолетията на неговото развитие. На лова вече не може да се гледа като на средство за препитание или предоставена възможност за доказване на господството ни над природата. Днес той е последният етап от ловностопанската дейност и цялостното устойчиво стопанисване на дивеча в променената от човека през последните няколко столетия околна среда. Той е единственият цивилизован начин за управление и намаляване на запасите на дивеча в земеделските площи и възобновителните участъци в горите, където нанася значителни щети, и нашата навременна намеса за тяхното ограничаване не може да се пренебрегва. Точно в тези урбанизирани територии трябва да се осигури устойчивото развитие и на растителния, и на животинския свят, а това става чрез лова. Нима отровата - другият възможен начин за намаляване на запасите, е по-хуманен и допустим? Възелът гора-дивеч-агробизнес е труден за разплитане, но това е задачата на съвременното ловно стопанство. Нейното решаване изисква значими познания и за дивеча, и за средата, която той обитава.

Истинският ловец е най-добрият природозащитник и чрез лова се поддържа дивечови популации. Например в Германия през последните 20 години се отстрелват над 1 млн. сърни годишно, а по пътищата загиват до 100 000. Кой неловен вид има такава биомаса в страната, като се има предвид, че запасите, при това устойчиви, на сърната при този отстрел трябва да са около 4 пъти повече, или над 4 млн. екземпляра? Хиляди са книгите, които разглеждат теорията и практиката как чрез лова се поддържа устойчива, силна и жизнена популация от даден вид на определено място. Сред тях е и монографията на проф. Егон Вагенкнехт с предизвикателното заглавие „Грижи за сърната с пушка“. Книгата „Подборен отстрел на едрия дивеч“ (Нинов, Ботев, Колев) отговаря на същите важни въпроси и има вече пет издания.

Ловният трофей и оценката му представляват особено интерес. След Световното ловно изложение в Пловдив „ЕКСПО'81“ участвах в почти всички международни и големи национални трофейни изложения като експерт, а по-късно бях и първи вицепрезидент и президент на Комисията „Изложби и трофеи“ към СИС. Членове на комисията бяха професори по ловно стопанство, национални експерти и ръководители на ловни структури, не само от Европа. Това ми позволи да се

запозна с ловното стопанство на различни страни и да защитавам и утвърждавам от името на Комисията мястото и значението на ловните трофеи за нашата ловностопанска дейност.

Ловният трофей носи и запазва във времето най-точната информация за състоянието на дивеча в периода на добиването му. В каталозите на ловните изложения се съдържа информация за трофея, която дава възможност те да се сравняват и да се правят изводи. На изложението в Берлин през 1937 г. нашият най-силен трофей е 202 точки по СИС. Притежаваме световния рекорд с над 278 т. по СИС и с десетките трофеи над 240 т. доказваме, че в края на миналия век имаме най-силната популация в ареала на благородния елен. Това е резултатът от ефективното стопанисване на този вид у нас в периода до 1988 г., когато е отстрелян еленът. Ловните трофеи показват както възхода, така и срива на ловностопанската дейност. До 1988 г. имаме 15 трофея с оценка над 250 т., а след този период само три.

Дивечът предоставя и изключителни възможности за редица проучвания, които са ценни за хората. Той живее на свобода при естествени условия и е най-добрият биоиндикатор за състоянието на средата, която обитава, от гледна точка на натоварването ѝ с радиоактивни елементи, тежки метали, пестициди, отрови от химичните третириания на селскостопанските площи. Всичко това несъмнено има пряко отношение към нашето здраве. А ресурсните видове поради високия им отстрел са възможност за събиране на обилен материал за изследвания и следователно за достоверни изводи.

В периода 1993-1995 г. у нас се проведе проучване за натоварване на дивеча с тежки метали и на средата, която обитава, финансирано от австрийска страна. Такова мащабно изследване дотогава у нас не е правено. Проектът с ръководител проф. Ондершека бе съвместен - на категра „Ловно стопанство“ в АТУ и на Изследователския институт „Познания за дивеча и екология“ към Ветеринарномедицинския университет във Виена, където се извършиха и химичните анализи. От нашата категра в проекта участваха проф. Никола Ботев, доц. Нино Нинов и гл. ас. Христо Михайлов. Ветеринарномедицинският университет във Виена е може би най-силната структура в Европа, която работи по проблемите на екологията на дивеча, т.е. изследва средата, която дивечът обитава. Чрез здравния статус на дивеча достигаме до здравния статус на средата и до всичко, което имаме на трапезата си - растителна и животинска селскостопанска продукция, гъби, билки, диворастващи плодове.

Австрийските колеги са провели същите проучвания в Австрия, Швейцария, Германия и Словакия, което е възможност за сравнения, още повече че всички химични анализи са правени от тях по единна методика. Проучването е значимо и по мое мнение е необходимо да се повтаря през 15-20 години. У нас избрахме 16 района в страната, в които изследвахме съдържанието на

кадмия, живака и оловото в бъбрека и черния гроб на благородния елен, сърната, дивата свиня, заека, фазана и яребицата. С избора на тези видове покрихме всички видове местообитания у нас и разнообразието на храните в тях чрез различие в храненето на посочения дивеч, включително и от горния почвен слой (за дивата свиня). Въз основа на други проучвания в катедрата върху хранителния спектър на същите видове дивеч събрахме и анализирахме части от растителните видове, които те ползват най-често за храна, от същите райони. За отчитане на въздушния пренос бяха заложени лишеи в три района и след четиримесечния им престой бяха събрани и анализирани. От общо 1199 проби бяха установени средните нива за страната на трите елемента - олово, кадмий и живак, за всеки орган и за всеки вид дивеч, които бяха сравнени с нивата от всички райони на страната и чужбина. Тъй като проучването е достъпно, само ще спомена, че средните стойности на съдържание на тежки метали във вътрешните органи на изследвания у нас дивеч за периода на изследването, с малки изключения, не се отличават значително от стойностите в Австрия, Германия, Швейцария и Словакия.

Освен че е натоварен с тежки метали, радиоактивни елементи и всичко, което присъства в околната среда, дивечът е преносител и на редица опасни болести, от които страда и домашният добитък, и човекът. Първоизточникът не винаги е дивечът, тъй като повечето от болестите достигат до него от домашния добитък при неконтролираната му паша, но значителните миграции, естествени и принудителни, които извършва, създават възможност за тяхното бързо разпространение. Отговорността за управление и решаване на тези проблеми е на съответните специалисти, но присъствието и у нас на птичи грип, шап, антракс, бяс, туларемия, трихинелоза и други опасни и за човека болести налага нови подходи и отношения към проблема и за отговорно мислене при подготовката на бъдещите специалисти.

Именно на подготовката на специалистите бих искал да обърна най-голямо внимание. Повече от 40 години работих и обучавах студенти и специалисти у нас, а през последните 20 години като университетски преподавател - и в чужбина. В периода 2003-2011 г. в качеството ми на ректор на университета ръководих цялостната му дейност - научна, учебна и стопанска. Смятам, че не сме имали лошо образование, в т.ч. и по ловното стопанство, но то бе свързано с активното участие на професорския състав и израстването на университетския преподавател. Работих с дипломантите си по всички видове дивеч, а докторантите ми, сред които Христо Михайлов, Стоян Стоянов, Росен Андреев, Чавдар Желев, Димо Кючуков, имат значими научни приноси по различни видове дивеч.

Проф. Никола Ботев чрез кръжока по ловно стопанство създаде в катедрата школа, от която през 70-те години на миналия век се развиха и израснаха водещите наши специалисти по ловно стопанство - Стоян Ковачки, Райчо Гънчев, Иван Явричев, Иван Негков, Люмил Харизанов. На нашите учители - професорите Методи Русков, Никола Ботев и Иван Колев, е заслугата през 80-те години българското ловно стопанство да бъде признато за водещо на европейския континент. Високото темпо на развитие и ниво се поддържаха чрез непрекъснатото обучение и квалификация на работещите в системата на лова. По заявка на горското ведомство в катедрата се водеха ежегод-

ни курсове със специалистите по ловно стопанство, а с директорите на най-големите ловни стопанства провеждохме и 18-месечна специализация. Техният пример, любовта към професията и желанието им за работа заразяваха и техните по-млади колеги и успехите не закъсняваха. Това създаде условията през 1981 г. България да проведе най-голямото изложение - Третото световно ловно изложение „ЕКСПО'81“, което и до днес остава ненадминато. Тогава почетният председател на СИС Клод Хетие дьо Боаламбер направи официална оценка на изложението, като каза: „Старите членове на СИС си спомнят за изложението в Берлин през 1937 г., в Дюселдорф, веднага след войната, в Будапеща и за всички онези, които са се състояли под патронажа на СИС. Но никой не можеше да си помисли, че ще бъде възможно да се осъществи по-широко, по-пълно, по-интересно и поучително изложение от всички онези, които бяха направени досега. Целият свят се преклони пред гигантското постижение - резултат на огромни усилия. Ловната наука се обогати за няколко седмици повече, отколкото в продължение на няколко века“. За съжаление, това е вече история. След 1990 г. няма нито една заявка на горското ведомство и нито един проведен курс със специалисти от практиката. Изключвам наложените ни от СИС два курса по оценка на ловните трофеи. Затова и спадът в ловното ни стопанство е повече от логичен.

Принципите, които предлага новият Закон за развитието на академичния състав, сериозно ме притесняват. Преди всичко той подкрепя ниско ниво на познания и квалификация в обхвата на научната специалност, по която се преподава. Назначава се асистент без конкурс и изпит на срочен трудов договор за 4 години, който не може да бъде продължен, ако в този период не се защити докторска дисертация. Приоритет ще му е да подготвя упражнения или да работи по тясната научна тема на дисертацията? Нелогична е и следващата стъпка на израстване на асистента - конкурс за главен асистент. Законът предвижда конкурс, но отново без изпит, слабост, която сме отстранили с университетския правилник. Израстването и квалификацията на университетския преподавател е продължителен процес и включва обучение и специализация. Само такъв преподавател може да прави истинска наука и да бъде полезен на студентите, развивайки творческото им мислене и подход за самостоятелни решения по поставените задачи. Преподавателят трябва да е ценен и защитен, както и добре социално осигурен. Финансирането на държавния университет чрез броя на студентите е пагубно за висшето образование - колкото приемем, а приемат се всички, подали документи, толкова да завършат, като Законът за висшето образование дори не предвижда изключване по слаб успех. Трябва ли всички да завършат висше образование?

България е преживяла много кризи и тежки периоди и винаги е излизала от тях, като е инвестирала в образованието. Да се надяваме, че и сега държавата ще вложи средства в образованието на всички нива, независимо че резултатите ще дойдат след десетилетия. От особено значение днес е да задържим талантливите деца, които искат да учат в чужбина. Те ще бъдат и гръбнакът на родната икономика. В тях и за тях трябва да се инвестира във висшето образование.

Проф. д.с.н. Нино НИНОВ